

שרקרק מצוי

מחקרים ותובנות חדשות לדמותו

זוג שרקרקים במבט לאותו כיוון. הזכר משמאל, כשהנקבה קטנה יותר ולה גוון יותר ירקרק בגבה. בני הזוג נשואים לרוב למרבית שנות חייהם ונאמנים לאתר הקינון, אלא אם אחד מבני הזוג נפגע או מת מסיבה כלשהיא. צילם: אהרון שמשון

כתב: ד"ר חיים מויאל צילם: אהרון שמשון

השרקרק המצוי נחשב ללא ספק מהמרהיבים והצבעוניים בעופות ארצנו והוא אחד מתוך שלושה מיני שרקרקים המקננים אצלנו המוגדרים לא כציפורי-שיר אלא כעופות השייכים לסדרת הכחלאים. השרקרק מוגדר כ"מהנדס אקוסיסטמי", על כך שחופר מחילות ארוכות בקירות חול וכורכר ובכך משנה את סביבתו ומציע גומחות לקינון פעילויות שונות בקרב בעלי-חיים שונים בבית-גידולו ובו בזמן מעשיר גם את המגוון הביולוגי. אחת התופעות המרשימות ביותר אודות השרקרקים הם קרבת המשפחה הקיימת בין זוגות המקננים בצמידות במושבה וזאת ועוד הסתבר במחקר כי קיימת עזרה של קרובי משפחה צעירים שנכשלו בקינון לקרוביהם בדגירה ובגידול הצאצאים תוך כדי הקרבה מעוררת פליאה. השרקרקים נרדפים עד חורמה על ידי מגדלי דבורים בארצות מסוימות וגם אצלנו (במיוחד באזור החוף והשפלה) בשל נזקם לדבורי הדבש, על אף העובדה הפחות מוכרת לכולם בהיותם גם עופות מועילים וחשובים למגוון הביולוגי, בכך שהם ניזונים מחרקים מזיקים רבים אחרים ולא רק מדבורי-דבש, בנוסף להגדרתם כעופות נודדים המוגנים על פי אמנות בינלאומיות שונות גם בישראל.

שרקרק מצוי במעוף. מעופו מהיר ואקרובטי המלווה בגלישות דאייה וירידה במהירות מפתיעה למפלסים שונים באוויר תוך כדי סריקה אחר חרקים מעופפים. צייר: חיים מויאל

תיאור:

עוף בגודל קטן-עד בינוני (25-29 ס"מ) צבעוני למדיי ובעל כנפיים משולשות המיוחדות בקצותיהן ומקור מאורך וצר הכפוף קמעא. גופו העליון בצבע משתנה מערמוני לזהב וכנפיו ירוקות וערמוניות, כשבטנו בצבע תכלת ואילו גרונו בצבע צהוב עז. עיניו אדומות הממוקמות בפסי עיניים שחורים ואילו גבותיו בצבע תכלת בהיר. רגליהם קצרות ולאצבעותיהם טפרים חדים המסייעים בחפירה. הזוויגים דומים מאוד (לכתף הנקבה גוון יותר ירוק מזההבה) ואילו לצעירים לבוש דהה במקצת ובעלי נוצות זנב מרכזיות קצרו למדיי ולא מובחנות כמו אצל הבוגרים.

השרקרקים הם אנרגטיים ואקרובטים נפלאים באוויר ודואים בינות לתמרונים המשולבים בפניות מהירות וחדות, ברפורפים קצרים, תוך כדי שהם משנים בקלילות רבה ובמהירות את מפלסם באוויר כול אימת שמעוניינים בכך.

שמות:

שמו העברי "שרקרק" מזכר כבר בגמרא, אך זוהה כרחם המקראי ("זה שמרחם על גזליו") אהרוני שאל שם זה למין הזה דווקא בשל שריקותיו האפייניות בשעת תעופה ונדידה ("קרופ-קרופ"). שמו המדעי גזור מלטינית (merops השרקרק, apis - הדבורה, aster - סיומת להקטנה) ופירושו: "השרקרק (של) הדבורים הקטנות".

מיון:

משפחת השרקרקים (Meropidae) השייכת לסדרת הכחלאים וכוללים 3 סוגים ו-27 מינים. בישראל קיימים רק 3 מינים וכולם בחזקת מקננים. מלבד השרקרק המצוי אציין גם את השרקרק הירוק (Merops persicus) המכונה במרבית השפות כ"שרקרק הפרסי" (על שום הגדרתו הראשונה בפרס ושכנותיה כחלק מתפוצתו העיקרית באסיה ומזרח הים-תיכון), בו בזמן שהוא מוגדר כמקייץ ומקנן נדיר בבקעת הירדן אצלנו. השרקרק הגמדי (Merops orientalis) היציב בנאות המדבר בישראל (מעניין לציין כי בארצות המזרח, כמו בתאילנד נחשב למסוכן ביותר לדבורים המערביות בשל העדפתו את המלכות, הבולטות בגודלן). באפריקה מצויים מרבית מיני השרקרקים ומשם כנראה התפתחו יתר המינים ונפוצו ליבשות אחרות. קיים מין מיוחד ביבשת זו בשם "שרקרק ארגמני" (Merops nubicoides) הנוהג לצפות מעל גבם של חיות, כמו של "חוברת קורי" על מנת ללכוד בקלות חרקים מעופפים בוב בזמן ידוע הוא גם כחובב שריפות המציעות לרוב המוני חרקים נמלטים או פצועים. בדרום-מזרח אסיה קיימים מינים מיוחדים של שרקרקים בני סוג אחר (Nyctornis) והם דומים ביניהם, כך ניתן להזכיר את השרקרק אדום-זקן, כחול-זקן וסגול-זקן. מינים אלו דווקא סוליטרים ולא מקיימים מושבות, בו בזמן שהם לעיתים קרובות מצויים ללא תנועה בתצפיות ארוכות של ממש עד לביצוע תקיפות מעמדת התצפית.

חברותיות:

השרקרק המצוי הוא מין חברותי בכל עונות השנה, כמו בנדידה בסתיו ובאביב, בחריפה לקראת החורף ובעת קינונם בקיץ במושבות גדולות (עשויות למנות בדרך-כלל מעשרות ועד מאות פרטים ובמקרים נדירים גם בזוגות בודדים). מושבת הקינון בנויה ממשפחות הכוללות הורים, צאצאים וגם סייעים רווקים העוזרים בהאכלה (במחקרים שבוצעו בהונגריה אחד מתוך שמונה קינים הסתייעו בסייענים, בעיקר בבוגרים שנכשלו בקינון מבעוד מועד). מה מרוויחים הסיענים, שהם לרוב קרובי-משפחה (כך הוכח בבדיקה גנטית) בהתנהגות אלטרואיסטית מעין זאת, כשברור שהם מבזבזים יותר אנרגיה מחד ומפסידים הזדמנות לתפוס בת זוג מצד שני. השערות סבירות עשויות להיות קשורות לכך שהקשר החברתי והמשפחתי הוא גדול במיוחד בקרב השרקרקים, בו בזמן שברור על פי מחקרים שונים כי שרידותם והצלחתם קשורים גם לגודל קבוצתם ומכאן הצורך לסייע לבני משפחה הזקוקים לכך, מה העוד שהם בה בעת צוברים ניסיון שרידותי ולימודי במהלך הסיוע הצמוד. השרקרקים יוצאי דופן בכך שהם לא טריטוריאליים כלפי בני מינם, אך מגנים על חורי הקינון מפני מינים אחרים. הלינה גם קבוצתית והפרטים צמודים אחד לשני.

מזון:

מזון השרקרק המצוי הוא באופן כללי ממיני חרקים שונים, החל מדבורים וצרעות, דרך חיפושיות וכלה בשפיריות. אגב, ראייתם המצוינת של השרקרקים מאפשרת לראותם כבר מרחוק.

השרקרקים אמנם טורפים דבורי-דבש, אך יחד עם זאת גם ניזונים מאויבי הדבורים, כצרעות שונות ומחרקים מזיקים מסוימים (כמו

עשים וחיפושיות), לרבות פרטים חולים וחלשים בקרב החרקים העלולים לסכן את הכוורת. על פי מחקרים שונים מתברר כי כול פרט ניזון בממוצע מ- 400-200 חרקים ביום, אך השפעתם על אוכלוסיית דבורי-הדבש קטנה מאוד ולפי אחד המחקרים מחסלים בהערכה זהירה לא יותר מ-1% מהדבורים הפועלות בסך הכול. הלכידה מתבצעת כרגיל באמצעות כנפיו ואינו בולעו אלא לאחר שטרפו מומת בוודאות על ידו. אסטרטגיה צייד ידועה של חבורת שרקרקים היא יצירת טבעת סביב הכוורות, בו בזמן שדבורים רבים שכן החליטו לצאת לשיחור מזון מצליחים לרוב להימלט בתעופה נמוכה עם פניות חדות ומהירות.

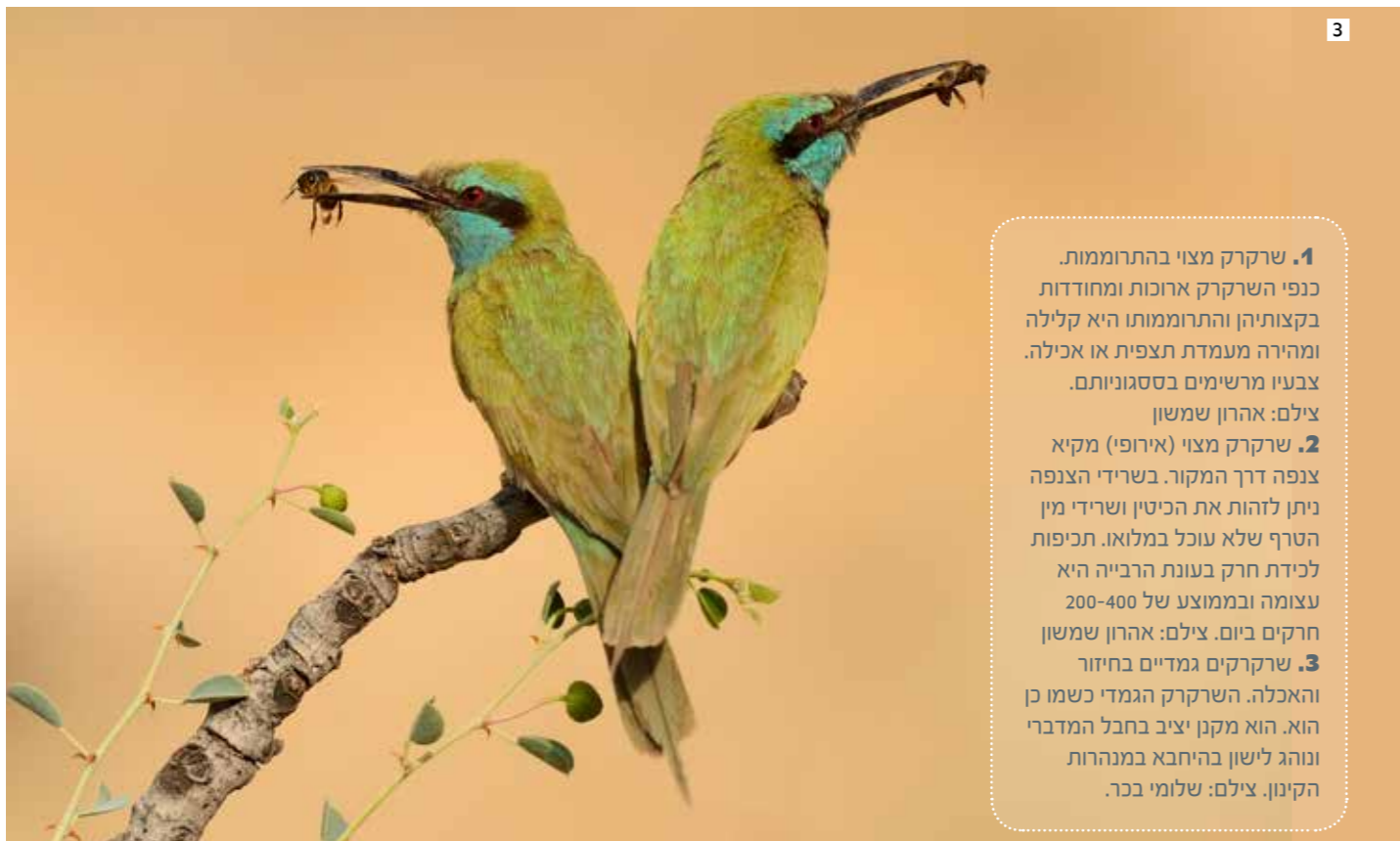
במחקר בספרד נתגלה כי השרקרקים מעדיפים לרוב לצוד לא בכוורות עצמן אלא במרחק של קילומטר אחד או יותר בציר תנועתן של הדבורים. מרבית מגדלי הדבורים חושבים כי השרקרקים הם בחזקת מזיקים ומהווים מכשול עיקרי מהדבורים לשחרר למזון האבקה ולייצר דבש בעונת הקיץ. במחקר שבוצע בחורשת איקליפטוסים באזור טריפולי- לוב הראה כי דווקא המצב הפוך והדבורים יצאו (אולי בעל כורחם) לשיחור מזון בתכיפות רבה יותר. במחקר זה התברר כי דבורת הדבש היוותה 90.8% מכלל הטרף שם (היתר היו צרעות ממינים שונים) בהשוואה למחקר אחר שבוצע בספרד שבו דבורת הדבש היוותה כמעט 70% מכלל הטרף אצל השרקרק המצוי. עוד התברר במחקר כי תכיפות השיחור מזון ירדה עם עליית הטמפרטורה לערכים גבוהים ואילו ללחות לא הייתה שום השפעה. פעילותם של השרקרקים מושפעת מאוד גם מעוצמת קרינת השמש, כך שבעת מיעוט אור וקרינת שמש הייתה גורם קריטי לפעילות נמוכה מאוד, מה שלא נכון היה לדידם של הדבורים.

1

2

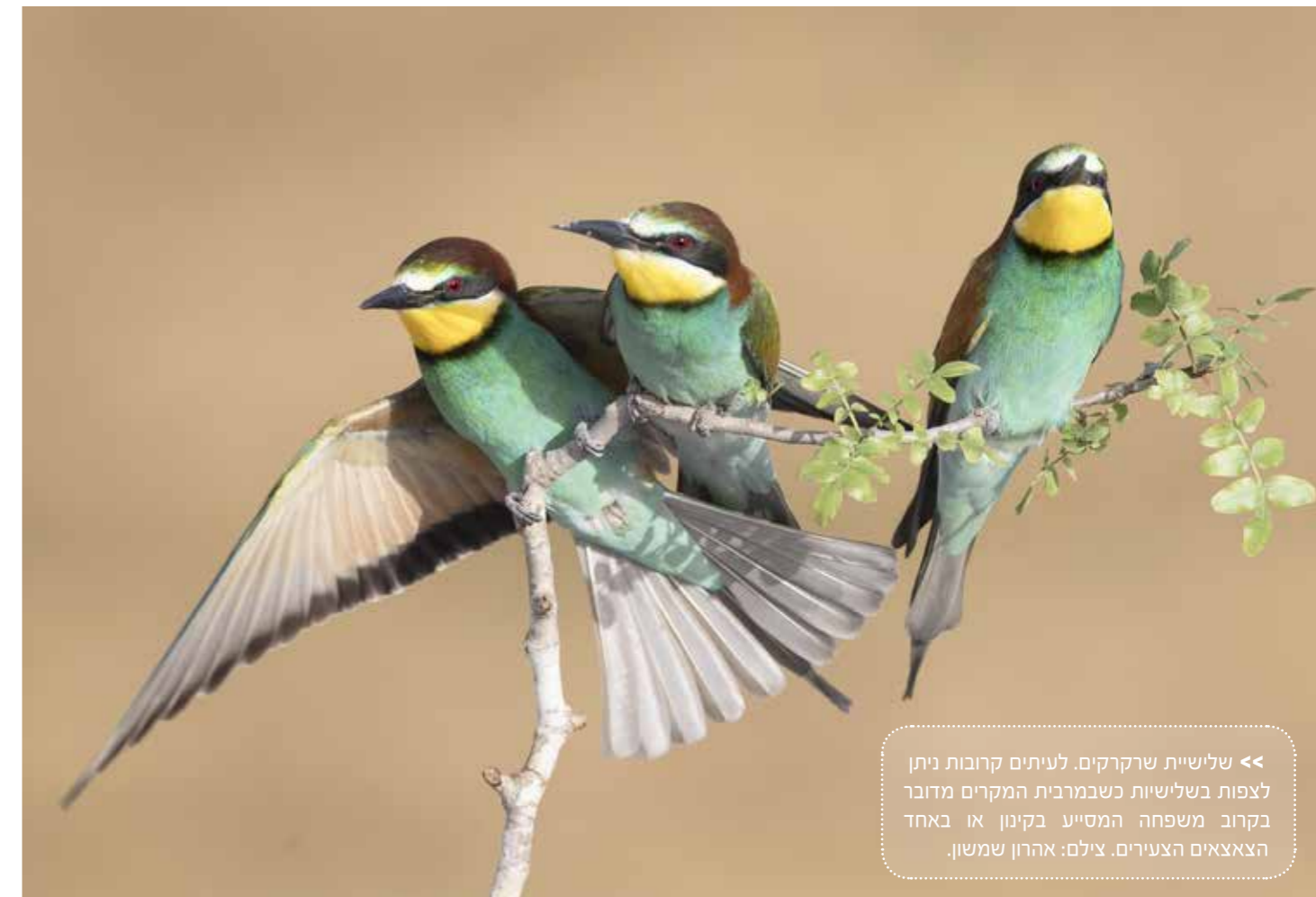

3

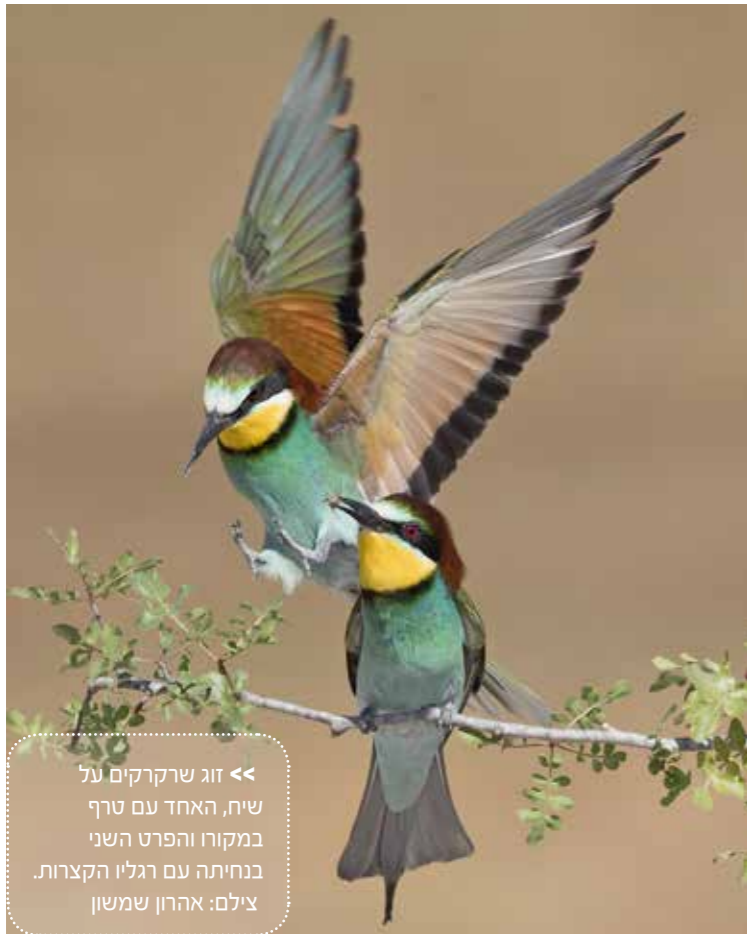
1. שרקרק מצוי בהתרוממות. כנפי השרקרק ארוכות ומחודדות בקצותיהן והתרוממותו היא קלילה ומהירה מעמדת תצפית או אכילה. צבעיו מרשימים בססגוניותם. צילם: אהרון שמשון

2. שרקרק מצוי (אירופי) מקיא צנפה דרך המקור. בשרידי הצנפה ניתן לזהות את הכיטין ושרידי מין הטרף שלא עוכל במלואו. תכיפות לכידת חרק בעונת הרבייה היא עצומה ובממוצע של 200-400 חרקים ביום. צילם: אהרון שמשון

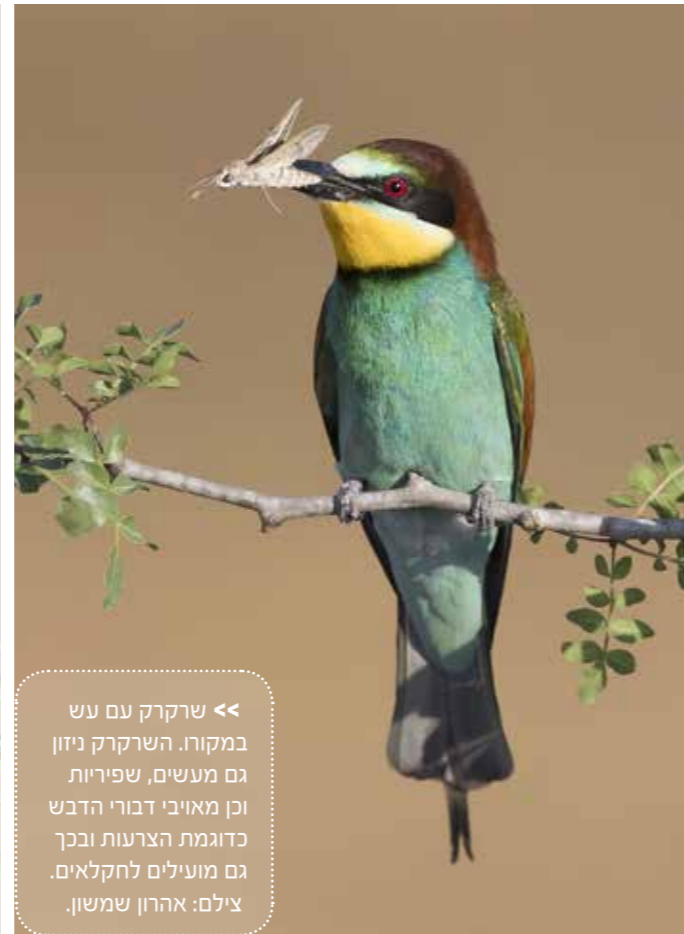
3. שרקרקים גמדיים בחיזור והאכלה. השרקרק הגמדי כשמו כן הוא. הוא מקנן יציב בחבל המדברי ונוהג לישון בהיחבא במנהרות הקינון. צילם: שלומי בכר.

<< שלישיית שרקרקים. לעיתים קרובות ניתן לצפות בשלישיות כשבמרבית המקרים מדובר בקרוב משפחה המסייע בקינון או באחד הצאצאים הצעירים. צילם: אהרון שמשון.

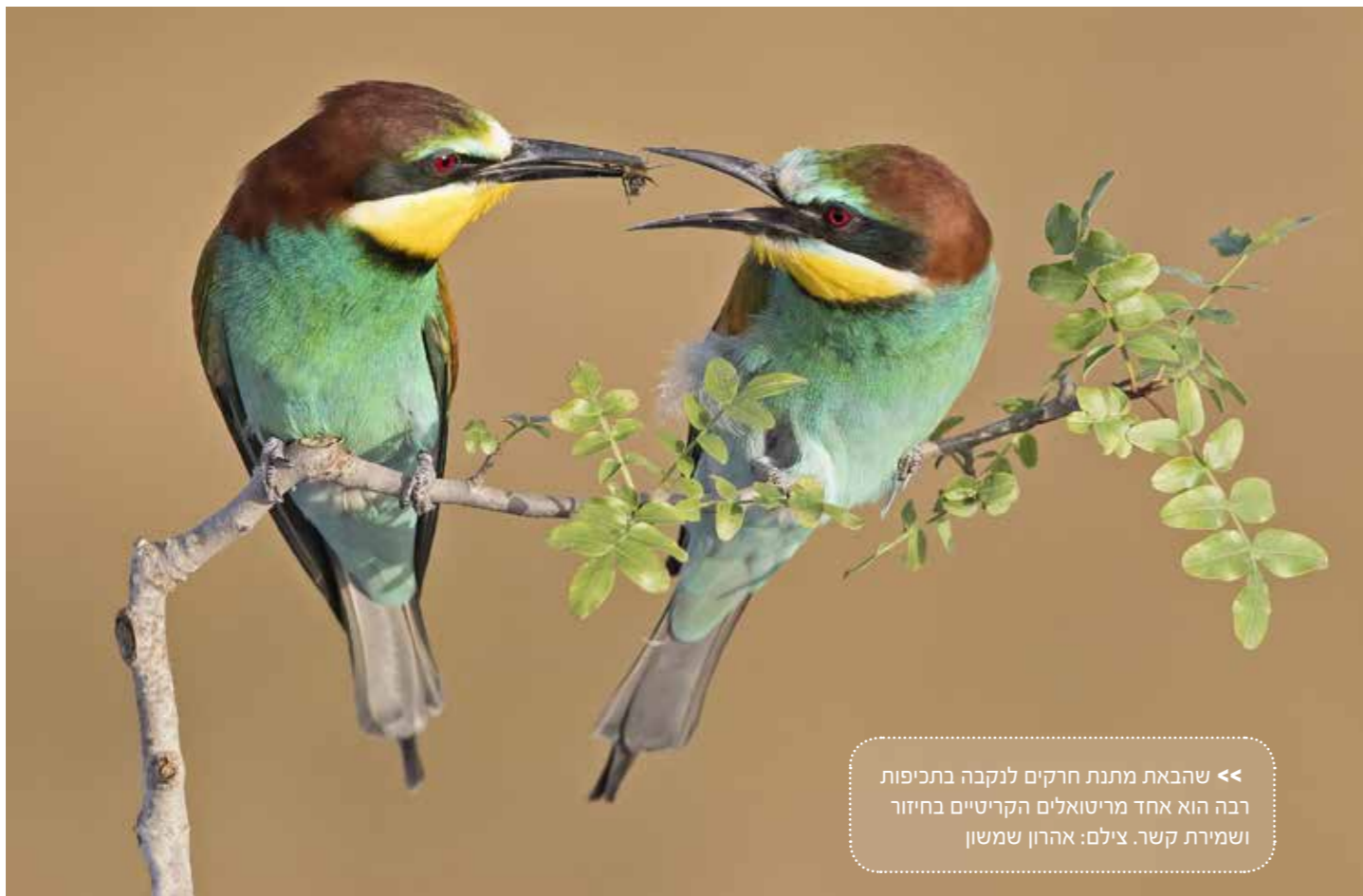
« זוג שרקקים על שיח, האחד עם טרף במקורו והפרט השני בנחיתה עם רגליו הקצרות. צילם: אהרון שמשון

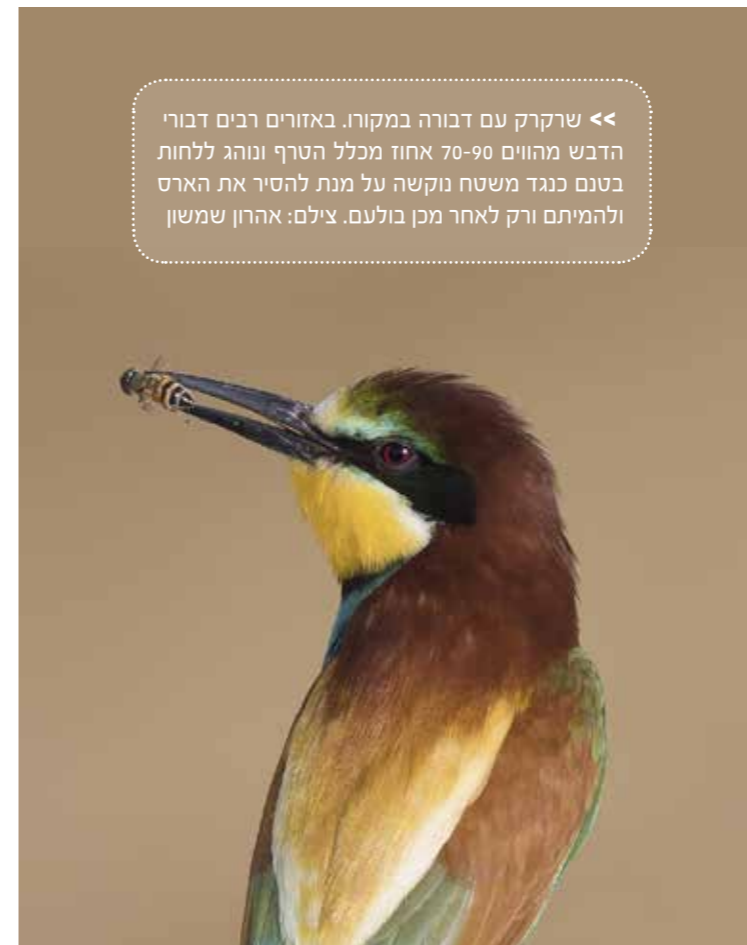
« שרקק עם עש במקורו. השרקק ניזון גם מעשים, שפיריות וכן מאיבי דבורי הדבש כדוגמת הצרעות ובכך גם מועילים לחקלאים. צילם: אהרון שמשון.

« זינוק השרקק מהשיח תוך כדי השמעת קריאות וטפיחת כנף. צילם: אהרון שמשון.

« שהבאת מתנת חרקים לנקבה בתכיפות רבה הוא אחד מריטואלים הקריטיים בחיזור ושמירת קשר. צילם: אהרון שמשון

« שרקק עם דבורה במקורו. באזורים רבים דבורי הדבש מהווים 70-90 אחוז מכלל הטרף ונוהג ללחות בטנם כנגד משטח נוקשה על מנת להסיר את הארס ולהמיתם ורק לאחר מכן בולעם. צילם: אהרון שמשון

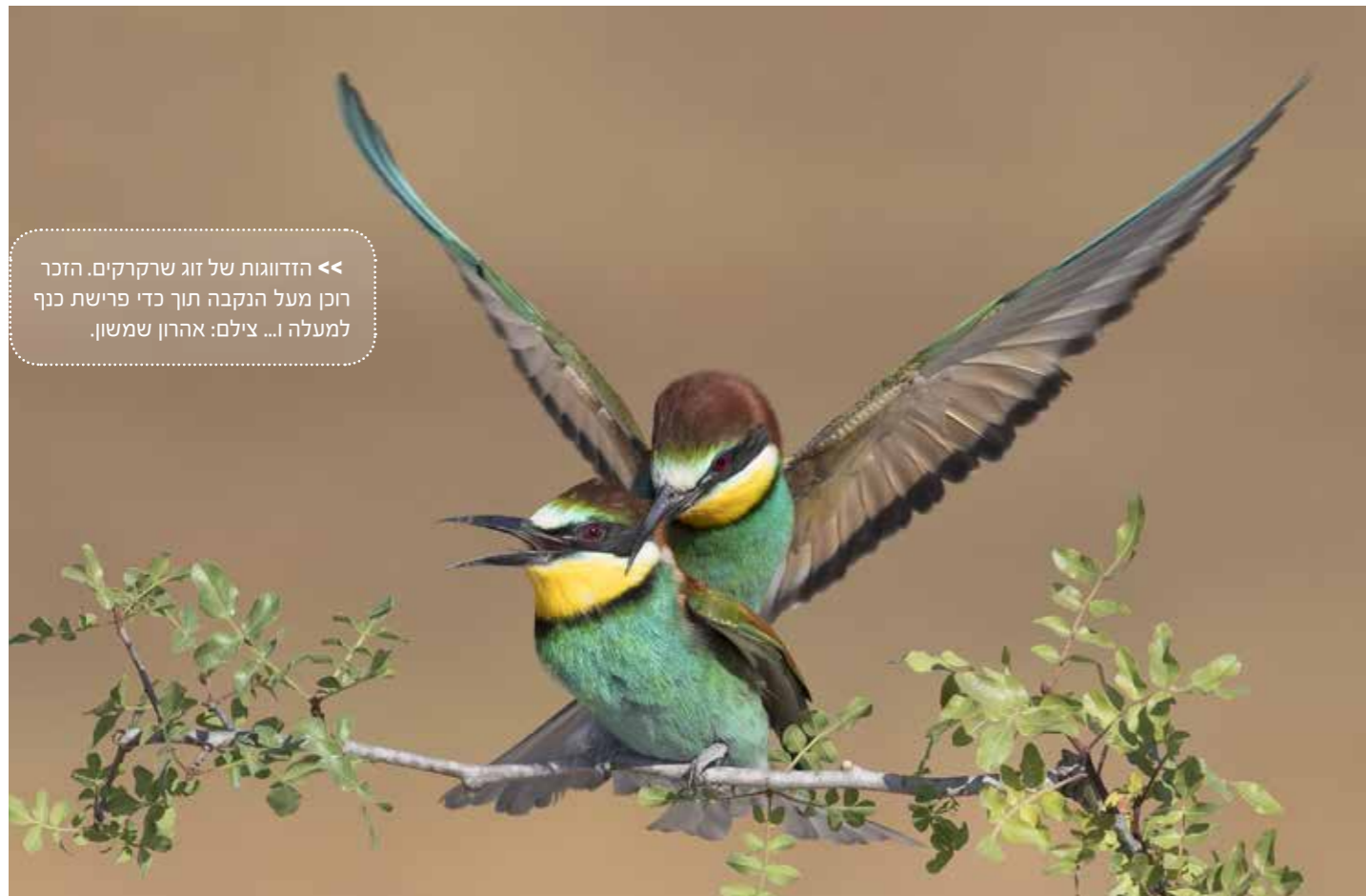
השרקקים אינם הטורפים היחידים של דבורים וראוי להזכיר את הציפורים מהסוג אינדיקטור (בשיתוף פעולה עם גיריות דבש חכמות) וכן מינים מסוימים של סיסים ואיית הצרעים מקרב דורסי-היום.

לשרקקים יש חסינות מסוימת לארס הדבורים, אך בכול מקרה לאחר לכידתם באוויר, מוטחים ונחבטים מספר פעמים בבטנם להסרת עוקצם או ריקון הבלוטה אל מול עצם קשה בתחנת האכילה שלהם ובמקרה של חרקים לא ארסיים, מוטחים עד להיותם המומים ומשותקים למוות.

על פי מחקר מסוים התברר כי על פי שפע המזון המובא לגוזלים (בהסתמך על פי עודף מזון שנמצא מופל בכניסה לקן) הוא גדול יותר בקינים במושב קינון מאשר בשוליים, אך לא נמצא קשר בין המזון המופל כעודף לבין גודל המושבה.

התברר על פי מחקרים שונים באסיה, כי השרקק המצוי מקנן לעיתים במושבה משותפת עם השרקק הירוק באזורי החפיפה ועוד נצפה כי הקונפליקטים היו נדירים בין המינים לגבי אתרי קינון ולכול אחד מהמינים הייתה העדפה טיפה שונה בסוג החרקים שניזונו מהם, כך למשל השרקק המצוי העדיף מלבד דבורים וצרעות, גם חיפושיות קטנות, נמלים וטרמיטים מכונפים ואילו בן סוגו העדיף חרקים גדולים, כדוגמת שפיריות וציקדות. על אף זאת מריבות ותחרות סביב המזון שנצפו באותו מחקר.

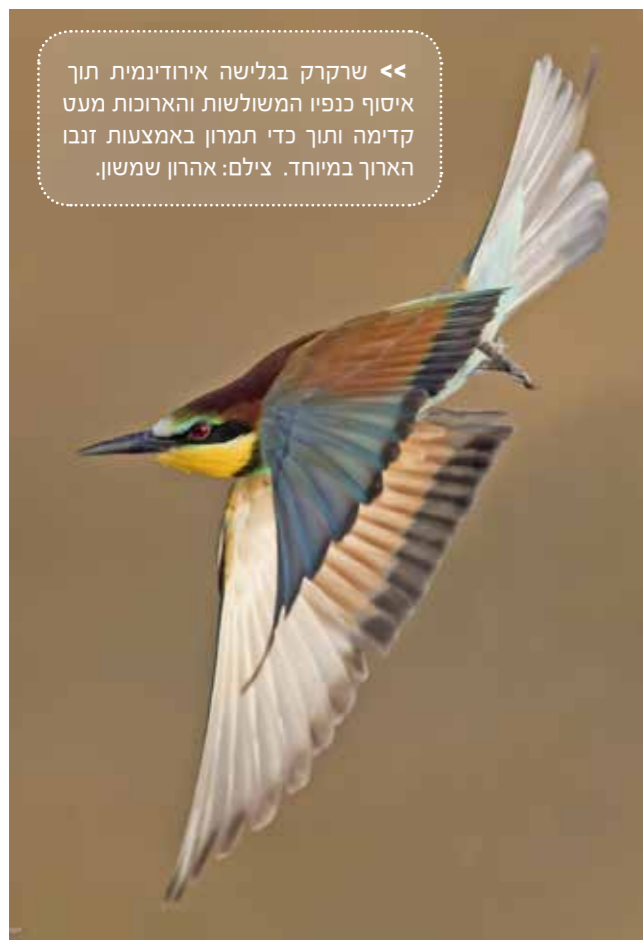
במרבית אזורי אירופה העדפת הטרף בקרב השרקק המצוי הם דווקא דבורי הבומבוס הגדולים והבולטים במיוחד. באלג'יריה נאלצים מגדלי הדבורים את לדחות את הרבייה וגידול המלכה רק לאחר עזיבת השרקקים את האזור באוקטובר.

« הדווגות של זוג שרקקים. הזכר רוכן מעל הנקבה תוך כדי פרישת כנף למעלה ו... צילם: אהרון שמשון.

« שרקק בהתרגשות לפני נחיתה. צילם: אהרון שמשון.

« שרקק בגלישה אירודינמית תוך איסוף כנפיו המשולשות והארוכות מעט קדימה ותוך כדי תמרון באמצעות זנבו הארוך במיוחד. צילם: אהרון שמשון.

« סינוץ אצל השרקק. סירוק הנוצות באמצעות המקור הארוך, החד והכפוף יחד עם גמישות נפלאה מצליח השרקק להגיע כמט לכול פינות הגוף וסילוק טפילים שונים. צילם: אהרון שמשון.

על פי מחקרים שונים, תכיפות הבאת המזון עולה דרמטית עם בקיעת הגוזלים, מפעילות בוקר בעיקר לפעילות לאורך כול היום ועד לשקיעת החמה ובכול מקרה תלויה בטמפרטורת האוויר. במקרים רבים ניתן לראות ערימות של מזון שטרם נאכל מוערם בכניסה לקן במקרים שהייתה הגזמה בכמות הטרף שהובאה לגוזלים.

תפוצה ובית-גידול:

תפוצתו של השרקק המצוי היא רחבה למדי ומצוי גם באזורים יובשניים ואזורי ספר. תפוצתו של השרקק האירופי בעולם משתרעת בצפון אפריקה, חצי האי האיברי, דרום אירופה וטורקיה ומזרחה עד למרכז אסיה וקשמיר. בדור האחרון חדר גם לאוסטרליה (לצדו של ה"שרקק ההדור" - Rainbow Bee-Eater - הנפוץ שם).

האוכלוסייה האירופית עומדת כיום על כחצי מילון זוגות בקירוב (עלייה של יותר מפי-2 משנות ה-80). האוכלוסייה העולמי על פי Birdlife (2013) עומדת על מיליון וחצי זוגות (44 אחוז מהם בחצי האי האיברי).

בעת ביקוריי ברומניה התוודעתי להיותו של מין זה נפוץ מאוד בכל האזורים הכפריים, שם ניתן לצפות לפעילותם גם בכוורות צבעוניות ומאולתרות בשולי הבתים ומשקי הבית.

אקולוגיית קינון:

השרקק הוא מין מונוגמי, בו בני הזוג לרוב נשארים יחדיו לכול החיים (אלא אם כן בן הזוג מת מסיבה כלשהיא). קביעת בני הזוג בתחילה נקבעים כבר במעונות החורף תוך כדי ריטואלי חיזור (מעניין לציין כי נצפו במקרים רבים "נישואין" של צעירים עם נקבות בוגרות

נתגלה במחקר אחר כי תכולת קיבתם תלויה במרחק בין מושבות הקינון שלהם לכוורות וברוב המקרים התקפת הדבורים לא נצפתה בביקור הראשון את אתר הכוורת. במחקר אחר שבחן את תכולת הקיבה של אוכלוסיות שרקקים באזור החוף האיטלקי גילה כי הטרף העיקרי השתייכו למשפחת הדבוראים אחריהם החיפושיות ולבסוף יתר מיני החרקים.

התקיפה של השרקקים מתבצעת כרגיל בעיקר בבוקר מוקדם ואחר הצהריים ואילו שיחור המזון של הדבורים נצפתה על פי מחקרים שונים בעיקר בין השעות 11-13 בצהריים. במחקר בספרד הראה כי השרקקים הורידו בבירור את סירי הבאת צוף, אבקה ומים על ידי הפועלות החרוצות 4200 ל-20 בלבד בשעה. במחקר מיוחד בו הוצבו שתי כוורות דומות, האחת, במרחק של כמה מאות מטרים והשנייה במרחק של 3 קילומטרים ממושבת קינון של שרקקים נתגלה כי 17% מהדבורים בכוורת הראשונה מתו ואילו מהשנייה שום דבר.

במחקר שבוצע בפורטוגל התברר כי הייתה העדפה ברורה של צייד דבורי-דבש כול אימת שכוורות היו בסמוך למקום הקינון. מקום הקינון לא נקבע על פי מקור המזון אלא על פי הטופוגרפיה של אתר הקינון המועדף. מאידך שרקקים שקינון סמוך לאזורים לחים, כמו בדנובה, ניזונו מכמויות גדולות של שפיריות, בו בזמן שכאלו בסמוך לשדות חקלאיים ניזונו מכמות דומה של חיפושיות וחגבים. דהיינו זמינות המזון בזמן ובמרחב היה משמעותי מאוד לדיאטת השרקקים.

סיבה נוספת לשכיחותם הרבה של דבורים בדיאטה של השרקקים באזורים מסויימים היא מעצם העובדה שבתנאי רוחות וקור חרקים אחרים נמנעים לרוב מלעופף, מה שלא נכון לגבי הדבורים.

« שרקק מקפיץ עטלפון לבן שוליים. עטלפים לא מותאמים לצייד של עטלפים, והניסיון המאוד נדיר זה שתועד נפלא, לא צלח לבסוף. צילם: שוקי חלד.

דווקא). נצפו אף מקרים נדירים לביגמיה במין זה ("נישוואין" לשני בני-זוג).

שינויים דרמטיים בטופוגרפיה, כמו מחצבות, סכרים, דרכים וכדומה מאפשרים הזדמנות מצוינות לשרקקים לבחור את אתרי הקינון שלהם. במחקר אחר התברר כי הצעירים בני שנה המתחילים את קינונם הראשון מקננים לרוב ליד אחיהם ולא ליד הוריהם.

החיזור מלווה בהבאת חרקים גדולים לנקבה בתכיפות רבה, ולעיתים נצפים מחזיקים יחדיו לכמה שניות את הטרף בליווי שריקות "אהבה".

השרקק מקנן בקירות אנכיים של עפר טבעיים או מלאכותיים (מחצבות, גדות נחלים וכדומה), וחופר ברגליו מנהרות שבקצהן חדר מורחב (קוטרו 15-20 ס"מ). החפירה מתבצעת על ידי שני בני הזוג, שלרוב נאמנים לאתרי הקינון (אם לא נהרסו או מופרעים מסיבה כלשהיא) ולרוב משפצים מחדש את מנהרת הקינון והחדר המעוגל בסופו. לסוג האדמה וגודל גרגר מתברר כי יש חשיבות רבה לגבי השרקקים ומועדפת בבירור אדמה רכה כמו לס וחול מחוסרי צמחייה המקשה על חפירת המנהרות ומקשה גם על זיהוי פולשים מסתתרים (בשונה למשל, מסנונית המכונה -כוכית גדות, המעדיפה לקנן בגדות מרובי צמחייה וחלוקים ובחדר בסוף המנהרה בונים גם קן מזרדים ונוצות).

באורך המנהרה הנחפרת על ידי שרקקים קיימים הבדלים במידותיהם המושפעים מסוג האדמה, מיקום, גובה ומידת השיפוע של הקירות. הטקסטורה של האדמה חשובה אף כן ובמחקר שבוצע בהונגריה הייתה עדיפות מובהקת לגדות קמורות המוגנות טוב יותר מפני טורפים אפשריים, מאשר קמורות. ממוצע אורך המנהרות נע בין 90-170 ס"מ. בבדיקה של 20 כאלו ברכסי כורכר בצפון תל-אביב עמד הממוצע על 96 ס"מ וקוטר של 6 ס"מ בממוצע. במחקר מעניין נתגלה כי באדמה כבדה יותר המנהרות ארוכות יותר. מיקום הקינים היה בדרך-כלל בניגוד לכיוון תנועת הרוחות העלולים לפגוע בקן (ייבוש וקור) גם במקרים שהמפנה דרומי לשמש הקופחת, אלא שעומקן של המנהרות ככול מקרה מבודדן היטב. בגדות שכיוונם מזרח-מערב אין מפני וממילא אין משמעות לכיוון בהקשר זה אלא בהקשרים אחרים כמו עוצמת הפרעות ומעבר פולשים וכדומה.

הטלת הביצים מתרחשת לרוב באמצע מאי, אך עלולה להתאחר מסיבות שונות. מוטלים כרגיל 5-8 ביצים לבנות במרווחים של 1-5 ימים בין ביצה אחת לשנייה. הדגירה נמשכת בין 20-22 ימים. הבקיעה גם אסינכרונית, אך במרווח קצר של כיום אחד. הדגירה מתבצעת על ידי שני ההורים הדומים מאוד בצורתם וצבעם. האכלת הצעירים מתבצעת לרוב בבוקר עד הצהריים, תוך שהם נחים, מתחרדנים ומסנצים את נוצותיהם בין ההאכלות על ענף, כבל או עמודון כלשהוא. לפני הגעת כול אחד מההורים לפתח הקינון הם נוהגים לעופף בזהירות מעל אתר הקינון, לאחר מכן עומד בסמוך עד להיתו בטוח ככול האפשר שאין סכנה אמיתית מפולשים או מפריעים למיניהם. לפני כניסתם אל מנהרת הקינון משמיעים כריטואל זיהוי קריאות שריקה מיוחדת. הפריחה מהקן לאחר כחודש, אך מטופלים על ידי ההורים עוד זמן מה, תוך כדי למידתם את מיומנות הצייד בעזרת הכנפיים.

נתגלה במחקר מסוים כי קיים קשר בין צפיפות הקינים במושבה לגודל שטחי המחשופים האנכיים באתר הקינון. במחקר שבוצע על ידי החוקרים בשם באטה ומאסיק הייתה העדפה ברורה של גדות אנכיים עם שטח פנים קטן ואילו במחקר אחר לא אובחנה קורלציה בין שטח הפנים של הגדה ואורכה לצפיפות הקינון ויש כנראה גורמים נוספים הקובעים את הצפיפות, כמו זמינות המזון והמרחק אליו, עוצמת הפרעות על ידי אדם ופולשים וכדומה.

« שרקק ירוק מלחית במקורו הפעור בחום יוקד. השרקק הירוק מקיים לעיתים מושבות משותפות עם שרקקים מצויים באזורים מסוימים במזרח הקרוב. בישראל מקייץ ומקנן נדיר במיוחד בבקעת הירדן. צילם: שימי עיני.

פיזור ונדידה:

למין זה, כך למשל הרס אתרי קינון, כמו חציבה ובנייה, ירי, הרעלה, נטיעת צמחים או פלישתם הטבעית, דריסת צעירים ועוד)

חקלאים במקומות מסוימים בעולם חוסמים את חורי הקינון בבגדים וענפים בעת הקינון או מעשנים את פתחי המנהרות וחונקים את השוכנים בהם למוות.

שמירת טבע:

בישראל מיני השרקקים מוגנים על פי החוק ואסור לפגוע בהם! אין ספק שמיגור הסכנות הנזכרות לעיל יצמצמו את הפגיעה בהם, לרבות מניעת הרס אתרי קינון ידועים ופוטנציאליים מפעולות חציבה ושוד אדמה, צמצום שינוי ייעוד שטחי בתה וחוף באתרי קינונם, ברוא צמחיית גדות, הגנה על אתרי קינון בעונת הרבייה מפני רוכבי טרקטורונים ודומיהם. יש להערכת הצנועה גם אפילו צורך להקים אתרי קינון מתאימים (יצירת קירות אנכיים חשופים ומנהרות באדמה רכה במקומות רצויים). בחופי הארץ התמעטו בצורה מדאיגה מושבות הקינון של השרקקים ויש להגן בחירוף נפש על אלו שנותרו בד בבד עם יצירה של אתרים מתאימים מלאכותיים.

מעניין לציין כי ישנם אתרי קינון בודדים, כמו באנגליה, שהם מהווים אטרקציה תיירותית ואלפי חובבים באים לצפות בהם. סכנה משמעותית למושבות הקינון שלהם היא תיירות יתר והתקרבות מאוד משמעותית ולאורך זמן לקינים בעונת הרבייה. ב-2013 – נבחר השרקק האירופי לציפור השנה של הונגריה על ידי Birdlife שם מקננים בין 20–10 אלף זוגות, כשבעבר מצבו של מין זה היה בהתמעטות מדאיגה. מתי הם יהיו אצלנו לציפורי השנה.

השרקק האירופי הוא מין נודד לטווחים ארוכים, מאוכלוסיות באירופה אל אפריקה שמדרום לסהרה. אלו שבאים ממערב ודרום אירופה חורפים מסנגל לניגריה ואלו ממרכז ומזרח אירופה למרכז ומזרח אפריקה, לרבות אגן הקונגו. להקותיהם שם מונים לרוב מאות פרטים כול אחת.

נדידתם ביום וגם קצת בלילה היא ממושטת. הם נודדים כבר באמצע אוגוסט ועד תחילת אוקטובר בלהקות ענק בסתיו הן דרך האזור המערבי, כגיברלטר, המרכזי, כמו חצי האי האפניני והסיציליאני, או המזרחי דרך קפריסין ויוון לכיוון ישראל ודרומה. תעופתם בנדידה היא ללא הפסקות תכופות ורעשנית ונצפו פעם אפילו צוללים היישר לים או לבריכות מלח כדי לקרר את גופם.

על פי מחקר שבוצע בישראל על ידי ראובן יוסף ואחרים, נתגלה כי הבוגרים המנוסים בנדידה עוצרים פעמים ספורות יחסית לצעירים וחוזרים כצפוי לאתרי קינונם מוקדם מהצעירים.

יחסים וגורמי איום:

הסכנות השכיחות במין זה הן טריפת הביצים או הגוזלים על ידי זוחלים שונים, כמו ארבע קו וחודון, דורסי לילה, כדוגמת הכוס ודורסי-יום כדוגמת הבז המצוי (אלו האחרונים ומינים אחרים כמו הכחל, הסיס והדרור, מנצלים לעיתים את פתחי הקינים לקינון ונסבלים על ידי מארחיהם). יונקים טורפים כמו נמיות, גיריות ושועלים גם עלולים לפגוע בצאצאים או בביצים (בצפון אירופה החמוס הגמדי עושה בהם שמו). טפילים שונים (נתגלו למשל במחקר מסוים ברומניה 3 מינים של כינים הבלעדיים למין זה) פוגעים במיני שרקקים ונבגיהם עלולים להדביק שוב דרך צנפותיהם המוקאות לקרקע.

הפרעות האדם הם המשמעותיות ביותר למיני השרקקים ובפרט

ד"ר חיים מויאל הוא מרצה לזואולוגיה במכללת לוינסקי בת"א.